

MOLNÁR Imre: Az információkezelés fogalomrendszere. (Az információs szaktezaurusz fogalma, rendszere és felépítése.) Bp. 1973, Közgazd. és Jogi K. 213 p. illusztr. 24 cm.

A szerzőnek ez a tizenötödik tudományos publikációja a korszerű információtudomány és tájékoztatásgépesítés témaköréből. Most megjelent kézikönyvből megismerhető a korszerű információs rendszeralkotás, rendszertervezés és információkezelés mechanizmusának alapelve és módszertana. A szerző megismertet az információs szaktezaurusz fogalmával, rendszerével, felépítésével és az információkezelés metodikájával.

Molnár Imre kiindulópontja, hogy az információs szakember számára a tezaurusz munkaeszköz, amelynek két fontos gyakorlati rendeltetése van:

1. a dokumentumok információ-tartalmának feltárása,
2. az információ-szolgáltatás nagyobb sebességének biztosítása.

Komplexen értelmezi az információrendszer fogalmát is. Konceptiója szerint olyan szervezeti rendszert tekint információrendszernek, amely magában foglalja:

- a rögzített ismeretek kezelését,
- az információkezelés összes eljárás módjait, gépeit, berendezését,
- az információt kezelő, rendszert teremtő személyeket,
- az üzemeltető intézményt,
- az információigényt támasztó embert,
- s ezek együtt, összefüggésükben és komplementer kapcsolatukban alkotják az információrendszer fogalmát.

A mű szerkezete három fő fejezetre tagozódik:

- A tezaurusz fogalma és elemei. (A témakör legfontosabb elméleti kérdéseit, jellemzését és alapfogalmainak értelmezését definiálja.)
- A tezaurusz szerkezetének kialakítása. (Bemutatja a tezauruszépítést a legelső fázistól a szakszerű és gazdaságos szaktezaurusz készítéséig. Ennek egyes állomásait: jelzetalkotásokat, modelleket, elemzéseket, összefüggéseket.)
- A tezaurusz felépítésének néhány kérdése. (Technikai, gazdasági és gyakorlati összefüggések megvilágítása.)

A szerző a gyors és pontos tájékozódást ábrákkal, táblázatokkal, diagramokkal, modell-rajzokkal, stb. segíti. A monográfia ismeretanyagának elméleti- és gyakorlati kérdéseit szemlélteti például a "Munkaügy./Munkatudomány" fogalomkör tezaurusz modelljeinek (alfabetikus-, szisztematikus-, grafikus modellek) bemutatása. A komplex tájékozódás és a tudományos tájékoztatás elősegítése és megkönnyítése érdekében a szerző csatolta a legfontosabb szakirodalom bibliográfiáját. Az itt szereplő művek tanulmányozása ré-

vén az információtudomány és tájékoztatásgepesítés kérdésköre teljes értékűen feltárható és tanulmányozható.

MOLNÁR Imre kézikönyvét világos, tömör stílus jellemzi. A kézikönyv nemcsak a magasszintű tájékoztatási szakemberek, hanem minden érdeklődő számára hasznos.

ILLÉS Zsuzsa

(Szerk.: SZALAI Ágnes) Válogatás a zenei gyűjtemény anyagából. Bp. 1974.
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 459 p.
Soksz.

A dokumentumok egy speciális ágazatával foglalkoznak a zenei könyvtárak: a zenei tárgyú könyvek gyűjtésén túl kották beszerzését végzik, sőt számosan a kört zárva a hangzó anyagok (hanglemezek, hangszalagok) gyűjtését is merik vállalni. Hazánk szépszámu zenei könyvtára közül egyik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteménye, amely fennállásának tíz éve alatt jelentős közönségbázist épített ki, komolyan hozzájárulva a kodályi programhoz: Legyen a zene mindenkié!

Az itt dolgozók úgyszeretét többek közt kiadványok sora bizonyítja, kiadványoké, melyek a Zenei Gyűjtemény anyagát propagálják. Ilyenek: A Zenei Gyűjtemény újabb szerzeményei I. 1965. 88.p. s ennek további kötetei (II-V.) 1966-1971 között; Szovjet Zene; Válogatás a Zenei Könyvtár anyagából 1966, 19.p.; Szovjet zeneszerzők művei a FSzEK Zenei Gyűjteményében 1967, 83 p. A következetes és szívós munkát tükröző jegyzék-sorhoz csatlakozik a "jubileumi kiadvány", az idén megjelent "Válogatás a Zenei Gyűjtemény anyagából".

A 800 példányban megjelent vaskos kiadvány nyilván eljut valamennyi hazai zenei könyvtárba, módszertani kiadványként, állománygyarapítási segédletként fogják talán használni, esetleg külföldi szakemberek is kézbe veszik. Ismertetésünk ezért aggályoskodóbb a megszokottnál.

A "Válogatás" - ezt az előzmények ismeretében jelenthetjük ki - a Zenei Gyűjtemény újabb szerzeményei c. tájékoztató kumulációja. A zeneirodalomnak kimeríthetetlen bőségéből válogató gyűjtemény anyagának esszenciáját van hivatva reprezentálni a kötet, mely volumenében tullepi a szokványos jegyzék kereteit. Épp ezért igen hiányoltunk egy néhány soros bevezetőt a jegyzék céljáról, az anyag válogatásának, elrendezésének szempontjairól, a címleírásokkal és a mutatókkal kapcsolatos tudnivalókról. A kezdő olvasóra számítva rövidítésjegyzék is elkelt volna a terjedelmében maximálisat nyújtó kiadványban.

A "Válogatás" első részében 820 könyvet hoz, csoportosítása szakrendi az ETO alapján; zenetörténet (95 könyv), zenei élet egyes országokban (42),

nemzeti zene, népzene (43), zeneelmélet (77), filozófia, esztétika, szociológia, pszichológia (31), gyűjteményes és válogatott kiadások (31), életrajzok, tanulmányok zeneművészek munkásságáról (322), oktatás, metodika, interpretálás (72), hangszerek, hangszerkészítés (76), jazz-irodalom (31).

A kumulatív szándéku összefoglalásból adódóan a jegyzékben az 1971-1973 között megjelent könyvek száma mindössze 49. Halk kétely támad bennünk: vajon elégséges-e az 1970-1973-as évek termését 120 kötettel reprezentálni ugyanakkor, amikor az 1947-1959 évek anyagát 129 kötet, az 1960-1964 éveket 205 kötet és az 1965-1969 éveket 337 kötet képviseli?

A jegyzék valamivel több mint egy tizedét tartalmazza a Zenei Gyűjtemény anyagának. A válogatás tudatos munka eredménye, a szakember számára ezért a gyűjtőkörre vonatkozólag informatív erővel bír. A könyvek a szerzőt vizsgálva (illetőleg azokat, akikről a könyvek szólnak), a 820 tételből mindössze 42 orosz és szovjet, 6 cseh, 5 lengyel és 3 román kötetet találunk. Sem bolgár, sem jugoszláv könyv nincs a jegyzékben. Nem hisszük, hogy a Zenei Gyűjtemény anyagában ne akadt volna legalább egy-egy kiadvány e két nép zenéjével kapcsolatban.

A "Válogatás" második része (Zeneművek) 2004 kotta címleírását adja a következő csoportosításban: Színházi zene: opera (264), balett (44), egyéb színházi zene (28). Egyházi zene (59). Vokális zene: szólóhangra (139), kórusművek (86), oratórium (45). Hangszeres zene: zenekarra (420), kamarazene (347), zene egyes hangszerekre (572).

Ha az olvasónak kételyei támadnak, hogy mikor íródott egy bizonyos könyv, eligazítja a kiadás sorszáma vagy annak feltüntetése, hogy az említett kötet reprint. A kották címleírásában az említett adatok vagy hiányoznak, vagy nem bizonyulnak elégségesnek. A nem szakember olvasó (nem szégyellem bevallani: sokszor jómagam is) számos kevéssé ismert zeneszerző nevével találkozva a jegyzékben egyszerűen nem tudja az illetőt korban (évszázadban) hová tenni. Ezt a bizonytalanságot oszlatná el a zeneszerző neve után közölt születési (és halálozási) évszám.

Feltehetőleg a választott szakrendhez való ragaszkodásból adódnak az olyanfajta következtelenségek, mint: Egyházi zene fejezetcim alatt misék, requiemek, Te Deumok, Magnificatok következnek egymás után, majd 30 lappal hátrébb a Kórus kíséret nélkül egy v. több hangszer kísérettel cím alatt Libera, Confitebor, Stabat mater. Egyházi zene ez is, nem is szólva arról, hogy előadói apparátusaik is egyeznek. Ugyanazok a hangszerösszeállítások (klarinét-zongora, fuvola-zongora, fagott-zongora, stb.) szerepelnek a Kamarazene. Művek több hangszere. Duók - fejezetcim alatt majd 60 lappal odébb a Zene egyes hangszerekre fejezetcim alatt is. Ha a rendezőelv az apparátus szerinti megkülönböztetés, nem indokolt a duók és az obligát hangszerösszeállítások szétválasztása.

A zeneművek szerzőinek nemzetiségét vizsgálva a 2004 tételből 150 orosz, és szovjet, 48 cseh, 94 lengyel, 6 román, 9 bolgár és 2 jugoszláv zeneszerző művét számoltuk össze (309). Halk kételyünk újra ébred: valóban ilyen csekély sullyal bírnak a nemzetközi zenei életben az említett országok?

A "Válogatás" harmadik részében a Zenei Gyűjtemény olvasótermében helyben használható kézikönyvek jegyzékét találjuk, lexikonokat, enciklopédiákat, műszótárakat (29), bibliográfiákat, repertóriumokat, műjegyzékeket (43), példatárakat, kalauzokat és egyéb kézikönyveket (45). Külön felsorolás részletezi a könyvtár összkiadásait és a különféle sorozatok címeit. A jegy-

zékhez kéthasábosan megoldott névmutató csatlakozik, melyben szórt szedés jelzi a művészre (zeneszerzőre vagy előadóra) vonatkozó irodalmat.

Nem szeretnénk, ha ismertetésünk nyomán az olvasóban hamis kép alakulna ki az említett kiadványról. A kötet informatív értékei mellett eltörpülnek a kifogásolt hiányosságok. Egyébként is messzire vezetne, ha egy ajánló jegyzék kapcsán zenekulturánk egészére háruló közművelődési feladatokat emlegetnénk. A kortárszenéről gondolkodva nem lehet azonban számunkra közböbös, hogy a szocialista országok zeneszerzésének hazánkban még a propagandacélú jegyzék szintjén sincs fóruma. Egyik napilapunk zenekritikusa írta nemrégiben: "Amíg a mi hangverseny-repertoárunkból jószerivel kiszorulnak a szocialista országokban születő darabok, a kortárs magyar zene sem számíthat arra, hogy szomszédaink, barátaink műsorra tűzzék. A ma még uralkodó szemléletnek kellene megváltoznia ahhoz, hogy meginduljon végre az új zene értékeinek élénkebb cseréje."

S hozzátesszük: ebben zenei könyvtárainknak is segíteniük kellene.

GYIMES Ferenc

Ki az őskorból

Bernard HOUGHTON könyve

A mű eredeti címe: Out of the dinosaurs. The evolution of the National Lending Library for Science and Technology. London, Bingley, (1972) 127 p. 4.t. Bibliogr. 24 tétel.
/The management of change. Studies in the evolution of library systems./ - Ismertette: KONDOR Imréné.

1956-ban Londonban a Chester Terrace 20-ban, négy dolgozóval és dr. D.J. Urquhart vezetésével - a ki jelenleg is a NLL igazgatója - megalakult a Tudományos és Ipari Kutatási Minisztérium Kölcsönző Könyvtári Részlege (Department of Scientific and Industrial Research, Lending Library Unit = DSIR-LLU), a NLL jogelődje.

Az 1949-1956-os előkészítő időszakban Urquhart (aki eredetileg kohómérnök, a 30-as években Bradford munkatársa a Science Museum Libraryben, 1948-tól a DSIR tájékoztatási szakembere), a legnyomósabb érvként azt hangoztatta, hogy a Szigetországban a 10-es évek óta folyamatosan kialakuló központi szolgáltatási rendszerek, a könyvtárak közötti önkéntes együttműködési formák, a könyvtárak állományát feltáró központi katalógusok és lelőhely-jegyzékek már nem szolgálják a műszaki tudományos szakirodalom gyors ütemű növekedésének megfelelően az irodalmi igények kielégítését, nem is alkalmasak az igények felkeltésére.

Az NLL jelenlegi szolgáltatási rendszerének kialakításában Urquhartot szervezői, vezetői képességén kívül az a felismerés vezette, hogy a gyorsan növekvő irodalommal a szolgáltatás csak akkor tud lépést tartani, ha egy könyvtár folyamatosan rendelkezik a szükséges irodalommal és ha a szolgáltatás átfutási ideje a minimálisra csökkenthető. Azt tapasztalta, hogy a könyvtárak vezetésében és a könyvtári munkában hiányoznak a tudományos, matematikai, statisztikai módszerek, a döntések előtti elemzések, vizsgálatok, de hiányzik a használók igényeinek, szükségleteinek ismerete, vizsgálata is. Tapasztalatai és eredeti elképzelései vezették ahhoz a meghatározáshoz és elhatározáshoz, hogy ne csak a "tudományok könyvtárát", hanem "tudományos könyvtárat" hozzon létre, mégpedig nem könyvtárosi végzettségű alkalmazottakkal. Célkitűzései nagy ellenállást váltottak ki könyvtáros körökben, és a Library Association-ban. 1959-ben az LLU iránításiára 15 tagból álló tanácsadó testületet alakítottak egyetemi, ipari, kormányzati kutatási szervek tagjaiból. Képviselve volt a Science Museum Library, a British Museum, az Aslib, de a bizottságnak csak egyetlen könyvtáros tagja volt. A LA tiltakozott a bizottság összetétele ellen. Az egyesület ugyancsak eredménytelenül tiltakozott Urquhart személyzeti politikája ellen is. Az NLL alkalmazottai ma sem könyvtárosok: besorolásuk nem a könyvtárosok, hanem a tudományos dolgozók besorolásához igazodik.

1971-ben 265 dolgozója volt a könyvtárnak. 1 titkár, 10 gépiró, 1 telefonkezelő, 3 adminisztrátor, 3 gépkezelő, 48 fizikai dolgozó és 171 tudományos alkalmazott. Az utóbbiak szakterületi és nyelvi specialisták.

Amikor a LLU jogutódként 1962-ben megalakult és Boston Spaba költözött a NLL, jellemző volt a közvélemény eltérő reagálása. Több vezető tudományos folyóirat, köztük a Nature, a természet- és műszaki tudományok művelői nevében ünnepelte az eseményt, ugyanakkor a Library Association Record nem sok reményt fűzött a könyvtárhoz nem hasonlítható, könyvtárosi szakértelem nélkül tervezett, Londontól több száz km-re elhelyezett raktárhoz.

Urquhart 30 létesítmény közül egy elhagyott hadianyagraktárat választott Yorkshire nyugati részén, Boston Spaban. Az átalakítás költségei egy új épület költségeinek csupán 42%-át, 250 000 £-ot tettek ki, befogadó képessége 1 millió kötet. Urquhart fantáziáját főleg az ragadta meg, hogy az épület eredeti funkcióján nem sokat kellett változtatni. Eddig lőszert szállítottak ládákbán, ezentul dokumentumokat szállítanak csomagokban. Ez a hetykeség is bőszítette a humán beállítottságu, régivágású könyvtárosokat. Azonban nem telt el tíz év és Urquhart könyvtári szemlélete polgárjogot nyert, ő maga egyik vezető egyénisége lett az angol könyvtári életnek. 1970-ben az LA megyei szervezetének vezetője, 1972-től az LA elnöke.

Állományalakítási és fejlesztési koncepciója abból indul ki, hogy a könyvtár célja az igények kielégítése és felkeltése. A széles, nemzetközi bázisra épülő referáló és tájékoztató kiadványokból kell az érdeklődőket tájékoztatni a szükséges irodalomról, amit az NLL szolgáltat majd. Koncepciója a számok tükrében a következőképpen realizálódott: 1970-ben 1 080 400 kérésből a bibliográfiai adatok hiányos volta miatt 9%-ot visszaküldtek, 88,4%-ot saját, 1,5%-ot a Science Museum Library állományából elégitettek ki. 1962-1970 között a folyóiratszámok kölcsönzése rohamosan növekedett:

1962	118 000
1964	280 000
1966	484 000
1968	716 000
1970	869 000

Költségvetésének megosztlása egyedülálló a világon. A könyvtárak világszerte az irodalom beszerzésére fordított összeg 3-4-szeresét költik személyzetre. Az NLL, amelynek fenntartásáról az Oktatás- és Tudományügyi Minisztérium (személyzet, állomány, köttetés, fordítás, postaköltség, telefon, telex), a Környezetügyi Minisztérium (épület, berendezés) és a Her Majesty's Stationary Office (állóeszköz és másoló berendezés) gondoskodik, egészen más-kép jár el.

Kiadásai 1972-ben:	400 000 £ személyzetre
	558 000 £ gyarapításra (ebből 46 000 kötésetre)
	253 000 £ fordításra
	120 000 £ postaköltségre
	<hr/>
	Összesen: 1 331 000 £

Bevétele: kölcsönzésből	160 000 £
cover-to-cover	210 000 £
(fordítások	
eladásából)	
	<hr/>
	Összesen: 370 000 £

Külföldre 1967 óta szállít másolatokat. Ez a fajta szolgáltatása 1967 óta meghatszorozódott. (1967-ben 9700 kérést, 1970-ben 54 300 kérést teljesített külföldre.) Tudomásunk szerint Magyarországon a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtára és az OMKDK kapott engedélyt kuponok vásárlására és tart fenn kapcsolatot a NLL-val. Az eredeti dokumentum iránti igényt nehezen szorítja ki a másolat kérése és feltűnően alacsony a telex igénybevétele is. A kéréseknek mindössze 15%-a érkezik telexen és ugyancsak 15%-a másolatra irányul. Az ügyintézés átfutási ideje egy nap, az ügymenet és a nyilvántartások egyszerűek, a működés folyamán többször racionalizálták.

A GYŰJTEMÉNY

Legnagyobb gyűjteménye a természettudományi és műszaki irodalom. Megalakulásuk óta a "szükséges" teljességre törekednek, a gyűjtőkört az irodalom növekedésének, az országban található gyűjtemények és az igények folyamatos vizsgálata alapján állandóan szélesítik, módosítják. Pontos adatokkal rendelkeznek a referáló lapokban referált dokumentumok számának növekedéséről, típusáról és a címeiről. 1956-ban a Science Museum Library forgalma alapján állapították meg a leggyakrabban használt folyóiratokat és évfolyamokat. A vizsgálat alapján döntöttek a beszerzendő címek, példányszámok és a retrospektív állomány beszerzéséről.

1963 óta az NLL az orvostudomány minden ágára kiterjedően is gyűjti a szakirodalmat, főleg a folyóiratokat.

Egy felmérés kimutatta, hogy 1965-ben 8000 társadalomtudományi folyóirat számot kölcsönzött a könyvtár. Az igények tehát arra figyelmeztetnek, hogy növelni kell a társadalomtudományi irodalmi bázist. 1967-től célul tűzték ki, hogy az Index Bibliographicus által regisztrált összes társadalomtudományi segédeszközben feldolgozott folyóiratot 1940-ig visszamenőleg megszerzik. 1967-ig terjedően nagyjából sikerült a teljességet megvalósítani.

Igen érdekes az állomány összetétele kiadványtipusok szerint. 1962-ben, az NLL megnyitásakor 12 000 fajta időszaki kiadvánnyal rendelkeztek. 1970-ben 35 000 időszaki kiadvány járt a könyvtárba.

Megalakulása óta nagy hangsúly esett a report irodalom gyűjtésére. Ma, Nyugat-Európa legnagyobb report gyűjteményével rendelkezik a könyvtár. Közvetlen kapcsolatot létesített a világ legnagyobb nemzeti és nemzetközi, report anyagot publikáló intézményeivel, mint az International Atomic Energy Agency, a European Nuclear Energy Agency, az US National Aeronautics and Space Administration stb. Az Egyesült Királyságban publikált reportokról központi tájékoztató kiadvány nincs, tehát a hazai forrásból beszerzett reportokról a NLL Announcement Bulletin egy fejezete tájékoztat. (Általában nagyon vigyáznak arra, hogy publikációik és tájékoztató kiadványaik ne ismételése, hanem kiegészítése legyen a szélesebb, nemzeti vagy nemzetközi irodalmi bázisra épülő tájékoztató eszközöknek.)

A kereskedelmi forgalomba nem kerülő konferencia anyagokat több forrásból szerzik be. A Special Libraries Association folyóiratában meghirdetett tudományos ülések rendezőihez formalevélben fordultak, hogy rendezvényeik dokumentumait rendszeresen küldjék. Az amerikai konferencia anyagokat is ezzel a módszerrel biztosítják. Naponta átnézik a beérkező folyóiratokat, hogy a bibliográfiákban és tájékoztató kiadványokban nem regisztrált konferenciákról értesüljenek. A beérkező konferencia anyagokról az Index of Conference Proceedings received by the NLL c. havi kiadványban tájékoztatnak.

Monográfia gyűjteményét fokozatosan alakította a könyvtár. 1960 előtt csak az orsz. nyelvű műveket gyűjtötték rendszeresen, a gyűjtőkörbe tartozó területeken standing order módszerrel. Ma a kiszélesített gyűjtőkörbe tartozó angol nyelvű műveket teljeskörűen gyűjtik. 1964-65-től válogatva idegen nyelvű műveket is. Régebbi kiadásu idegen nyelvű anyagot közvetlenül külföldről kölcsönöznek. Megállapodást kötöttek pl. a hannoveri Műegyetem könyvtárával és a Lenin Könyvtárral. 1970-ben az angol nyelvű könyvállomány 140 000 kötet, az orosz nyelvű 55 000 kötet volt. Az évi gyarapodás 20 000 ill. 7000 kötet.

1970 óta az Ann Arbor-i (Mich.) University Microfilms vállalkozással kötött megállapodás alapján gyűjti a könyvtár a doktori disszertációkat mikrofilmen, vagyis a Dissertation Abstracts International referáló lapban közölt mikrofilmeket. Az angol téziseket az egyetemekkel kötött megállapodás alapján kapja.

Ami a beszerzés forrásait illeti, három főforrás jön tekintetbe. 1. A könyvtárak meghatározott feltételek között a kevésbé használt vagy selejtesre szánt anyagokat átadják (1963-ban az állomány egyharmada, 400 000 kötet ebből a forrásból származott); 2. Kiadókkal, kereskedőkkel kötött megállapodás és a nagy nemzeti bibliográfiák kijelölése útján rendelnek és vásárolnak; 3. a kereskedelmi forgalomba nem kerülő anyagokat csere útján szerzik be, ellenértéként egyenértékű, az Egyesült Királyságban megjelent kiadványokat szállítanak.

RAKTÁROZÁS

A hagyományos könyvtári nyilvántartások nélkül működő könyvtár raktározási rendszere általában betürendes. Az "A" raktárrészben tárolják az

1200 leggyakrabban használt folyóirat teljes állományát, a "B" részben az egyéb periodikus kiadványokat 1960-tól, a "C" részben a B állományrész 1960 előtti kötetait, a "D" szektorban a monográfiákat, a művek címének betűrendjében, külön az angol, az orosz és az egyéb idegen nyelvű címeket. A cirillbetűs könyveket katalógus beiktatásával számsorrendben tárolják. Az "F" raktárrész a mikrofilmeké, ezek főleg reportok, a report számok sorrendjében.

A konferencia anyagokat attól függően, hogy önálló vagy állandó a cím, a könyvek ill. a periodikus kiadványok között, azok rendszerében tárolják. A megtalálhatóság érdekében havonta KWIK-indexben, az Index of Conference proceedings-ben közlik az új szerzeményeket.

A naponta 1000 kérést kielégítő raktár gépesített. A könyvtár egyetlen hagyományosan szervezett, UDC rendszerű szakkatalógusban feltárt különgyűjteménye a könyvtári szakirodalom, amely számos segédkönyvet, bibliográfiát, szótárat, periodikus kiadványt tartalmaz. A könyvtár dolgozói és az egyre nagyobb számban érkező könyvtáros hallgatók használják a gyűjteményt.

SZOLGÁLTATÁSOK

A könyvtárnak kölcsönzési funkcióján túlmenően számos egyéb szolgáltatása és kiadványa van.

Megalakulása óta fontos feladatának tekinti az orosz nyelvű irodalom beszerzését és terjesztését. 120 000 fordítással rendelkezik; beszerzésük fő forrása eleinte a Special Library Association fordítási központja, a chicagói John Crerar Library volt. Meghatározott feltételek mellett ingyen fordításokat készített oroszból és az utóbbi időben japánból. Könyvek és folyóiratok fordítását is szervezi, kiadvállalatokkal és tudományos (szakmai) egyesületekkel együttműködve 1971-ben 221 626 £-ot költöttek cover-to-cover fordításra, amiből az előfizetők 187 387 £-ot térítettek.

A mindössze 26 személyt befogadó olvasótermet saját dolgozói, Boston Spa-ba látogató műszakiak, akik a szükséges irodalmat a helyszínen választják ki, referáló lapok munkatársai és az egyre gyakrabban megrendezésre kerülő tanfolyamok hallgatói látogatják. A könyvtár irodalom-használati tanfolyamokat rendez (a vizsgakérdések néhány típusát a szerző közli a kötetben) és évente meghatározott számú könyvtáros hallgató "termelési gyakorlatát" vállalja. A tanfolyamok és gyakorlatok célja - a tájékoztatási segédeszközök használatának elsajátítása által - olyan korszerű könyvtárosok képzése, akik pályájukon saját állományuk használatán és ajánlásán túlmenően képesek lesznek intézményük (pl. egyetemi oktatók) dolgozóit az irodalomkutatás módszereire és technikájára megtanítani, az igényeket felkelteni és az NLL-val kiépítendő kapcsolat útján az igényeket kielégíteni.

A NLL szerepe az angol könyvtárügyben messze nagyobb jelentőségű - ami önmagában sem lenne kevés - mint kölcsönző könyvtári funkciója. Urquhardt megvalósított könyvtárpolitikája egyedülálló az angol könyvtárak körében. Döntéseit, tevékenységét a használat és a használók igényeinek folyamatos vizsgálata alapján hozza meg és fejt ki. A nyilvánosság bevonásával döntően befolyásolta az angol könyvtárügy korszerűsítését. Különösen a gyors ügymintézést biztosító gyarapítási és tárolási módszereinek gyakorlati sikere

eredményezte, hogy elemzései, statisztikai kimutatásai hatására legélesebb kritikusai is belátták, hogy gazdaságosabb a kevésbé használt irodalom másolatának beszerzése az NLL-től, mint a dokumentum beszerzése, kötése és tárolása. A statisztikai módszerek elterjedése olyan méreteket ölt, hogy Urquhart jóslata szerint nincs messze az idő, amikor minden könyvtárvezető önként vállalkozik majd könyvtári-matematikai tanfolyamok végzésére.

A legnagyobb paradoxon, hogy egy könyvtárosok nélkül működő könyvtár által szervezett oktatási program ébresztett rá sok könyvtárost foglalkozása lényegére: az irodalom használatának előmozdítására.

Az NLL normává vált és számos társadalomtudományi könyvtáros türelmetlenül várja egy azonos szolgáltatási rendszer kialakítását a társadalomtudományok területén is. Erre az elkövetkezendő években a British Library keretében kerülhet sor. Még ma is sok a kételkedő, aki úgy véli, hogy más típusú és gyűjteményű könyvtár számára az NLL példája, könyvtári gyakorlat- és könyvtárpolitikája nem járható út. Ezekre a megnyilvánulásokra Urquhart ironikusan válaszol: "az új állatok megjelenésekor kevés volt azoknak a dinoszauruszoknak a száma, akik elismerték, hogy a megváltozott környezetben ezek az új állatok alkalmasabbak a létre".

Külföldi hírek

AJÁNDÉK A LONDONI KÖNYVTÁRNAK. A Volkswagen művek alapítványa (Hannover) mintegy 600 000 Márkás összeget bocsátott a londoni British Library of Political and Economic Science rendelkezésére. Az alapítvány ezáltal elsőként vállal részt Nagy-Britannia Közöspiaci partnerei közül a könyvtár új épülete finanszírozásában. A könyvtár a társadalomtudományi kutatások egyik legfontosabb központja. Több mint 2 millió kötetével a közgazdaságtudományok, a statisztika, szociológia, államigazgatás, gazdaságtörténet, földrajz és nyelvtudományok területén Nagy-Britannia legnagyobb szakkönyvtára. Ezen kívül a kéziratok, egyéni hagyatékok, kormánydokumentumok gazdag gyűjteményével rendelkezik. (Generalanzeiger Wuppertal, 1974. II.12.)

KIADATLAN TANULMÁNYOK A SZOVJETUNIOBOL a hannoveri Műegyetemi Könyvtárban és a Műszaki Információs Könyvtárban. Az "információáradat a szovjet tudományos folyóiratok szerkesztőségeinek is komoly gondot okoz. Ennek következménye a kézirat elkészültétől a megjelenésig eltelő hosszú határidő, a terjedelmesebb munkák rövidítésének szükségessége, sok esetben megjelentetésük mellőzése. Az ilyen tanulmányokat egy idő óta Moszkvában a Tudományos és Technikai Információk Össz-szövetségi Intézetében (VINITI) helyezik letébe. A VINITI-vel kötött megállapodás értelmében a hannoveri Műszaki Információs Könyvtár minden tanulmányról folyamatosan másolatot kap. A beérkezett munkákat a "Keleti nyelvű szakirodalom" információs sorozat "Különleges Információk" szakkiadásában közlik. Ez a tájékoztatói szolgáltatás további feldolgozásra is rendelkezésre áll. Szükség esetén a letétbe helyezett tanulmányokról másolatot is küldenek az érdeklődőknek. (Bibliothekdienst, 1972. No.2.)

A NŐI KÖNYVTÁROSOK EGYENJOGUSÁGÁT azáltal is védelmezi az Australian Library Journal, hogy nem fogad el a könyvtáraktól olyan álláshirdetéseket, melyek más-más bért ajánlanak a férfi és a női jelentkezők számára. (Austr. Libr. J. 1974.No.1.)

"A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG KÖNYVTÁRÜGYE" címen cikkgyűjtemény jelent meg 1974-ben a Cseh Állami Könyvtár Könyvtárügyi Tudományos-Módszertani Kabinetjének kiadásában. A gyűjtemény a következő tanulmányokat tartalmazza: A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei. - Alapelvek és követelmények a közművelődési könyvtárak távlati tervezéséhez. (Fej-

lesztési tanulmány a III. Országos Könyvtárügyi Konferenci téziseihez). - TÁNCOS Gábor: A közművelődési könyvtár pedagógiai funkciói - nevelésszociológiai megközelítésben. - KONDOR Imréné: Gyűjtőköri együttműködés. Helyzetkép és javaslat. - HORVÁTH Tibor: A könyvtárak műszaki fejlesztése.

BIBLIOGRÁFIAI GYORSTÁJÉKOZTATOT ad ki 1973-tól kezdődően a philadelphiai Tudományos Tájékoztató Intézet a kiadványok megjelenését követő 2-3 héten belül, hetente, a legaktuálisabb 453 téméről. Az új kiadvány a "Current Content" mutatóval szoros összefüggésben jelenik meg "ASCATOPICS" címen (ask= igény, topics= probléma). Az Ascaticus a tudományok következő területeit kívánja kiszolgálni: 1. környezettanulmányok; 2. biológiai tudományok; 3. Orvostudomány; 4. gyógyszerészet és orvosi kémia; 5. kémia; 6. fizika; 7. mezőgazdasági, állattenyésztési és élelmezéstudományok; 7. mérnöki tudományok és technológia; 9. szociális és etikai tudományok. (Nauscno Technicseskaja Informacija. Szerija 1. 1974.No.2. 29 p.)

AMNESZTIÁT, a "bocsánat hetét" hirdette meg a philadelphiai városi kölcsönkönyvtár a lusta, hanyag kikölcsönzők, illetve megtartók számára. A könyvtár vezetői mintegy 25 ezer kötet visszaszolgáltatására számítottak. Becslésük jóval alatta maradt az eredménynek. A "bünbocsánatban" részesülők 42 251 kötetet hoztak vissza. Egy középkori férfi egymaga 132 kikölcsönzött könyvet szolgáltatott be. Az időrekordot egy Walter Scott életrajzzal állították fel: a könyvet 1905-ben kölcsönözta ki egy fiatalember, akinek középkori fia szolgáltatta most vissza. (Hétfői Hírek, 1974. V. 27.)

HATVANÉVES A LIPCSEI KÖNYVTÁR. Ötmillió nyolcszázezer kötetet őriz a Lipcsei Német Könyvtár, amely a német nyelvű irodalom legnagyobb gyűjteménye a világon. Évente százezer új mű érkezik a könyvtárba, amely az ENSZ (különösen az UNESCO) angol nyelvű kiadványainak is egyik legnagyobb lerakata. Könyvek, folyóiratok, partitúrák, térképek, egyetemi szakirodalom, festmények és metszetek, reprodukciói, grafikai albumok, irodalmi értékű hangvételek, mikrofilmek, szabadalmi leírások találhatóak a jubiláló könyvtárban.